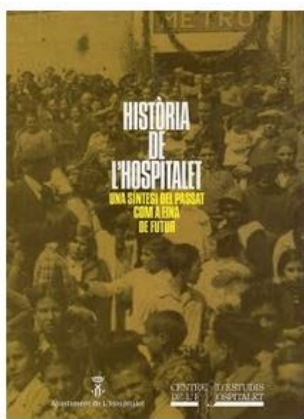

Història de l'Hospitalet: una síntesi del passat com a eina de futur / dir. Joan Camós i Carles Santacana. L'Hospitalet de Llobregat: CEL'H ; Ajuntament, 1997. 247 p. ISBN 84-7826-821-9.

Sumari.

Introducció. Pensant en el futur / Grup d'Història del Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

El medi físic / Antoni Domínguez.

Prehistòria i història antiga / Josep Maria Solias.

L'edat mitjana / Montserrat Cabré, Agustín Castellanos, Francesc Descarrega.

L'edat moderna / Isabel Alarcón, Marta de Planell, Conxi López, Carmen Rodríguez.

El segle XIX / Manuel Domínguez, Marcel Poblet.

El segle XX / Joan Camós, Josep Ribas, Carles Santacana.

Epíleg (1983-1990).

Bibliografia | Fonts arxivístiques | Índex d'il·lustracions, taules, mapes i gràfics.

HISTÒRIA DE L'HOSPITALET

UNA SÍNTESE DEL PASSAT
COM A EINA
DE FUTUR

Ajuntament de L'Hospitalet

CENTRE D'ESTUDIS
DE L'HOSPITALET

HISTÒRIA DE L'HOSPITALET

UNA SÍNTESI DEL PASSAT
COM A EINA
DE FUTUR

Alcalde de L'Hospitalet

CENTRE D'ESTUDIS
DE L'HOSPITALET

Agraïm la col·laboració de:

Archivo General de la Administración de Alcalá de Henares
Archivo Histórico Nacional de Salamanca
Arxiu Capitular de Barcelona
Arxiu de la Central Nacional Sindicalista de Cervera
Arxiu de la Corona d'Aragó
Arxiu de la Diputació de Barcelona
Arxiu de l'Hospitalet, Arxiu Històric
Arxiu del Centre Catòlic
Arxiu d'Etnologia i Folklore de Catalunya CSIC
Arxiu Diocesà de Barcelona
Arxiu Diocesà de Vic
Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat
Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
Arxiu Històric de Protocols de Barcelona
Arxiu Històric de Santa Eulàlia
Arxiu Històric de Sants
Arxiu Històric del Govern Civil de Barcelona
Associació de Veïns de la Florida
Ateneu de Cultura Popular
Casa de la Reconciliació
Club Infantil Juvenil Bellvitge
Club Muntanyenc
Company, fotògraf
El Tot l'Hospitalet
Fotoviva
Fundació Joan XXIII
Monrós Fotografia
Museu de l'Hospitalet
Museu Nacional d'Arqueologia de Catalunya
Societat Catalana d'Arqueologia

I la de Josep Bonastre, Maria Brillas, Pura Fernández, Emili Gomà, Alfred Mauri, Esther Pere-lló, Lluís Abarca, família de Can Ramonet, José Hernández, Magí Miret, i totes les persones de la Secció de Patrimoni de l'Àrea d'Educació i Cultura de l'Ajuntament de l'Hospitalet, que amb el seu suport han fet possible aquesta publicació.

Primera edició, abril 1997
© Ajuntament de l'Hospitalet i Centre d'Estudis
de l'Hospitalet, 1997
Edició i producció: Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 08013 Barcelona
ISBN 84-7826-821-9
Dipòsit legal. B. 12.758-1997
Imprès a Tallers Gràfics Soler, S.A. Enric Morera, 15
08970 Esplugues de Llobregat

Presentació

Em plau de presentar-vos el llibre Història de l'Hospitalet. Una síntesi del passat com a eina de futur, realitzat pel Centre d'Estudis de l'Hospitalet i editat per l'Ajuntament. Aquesta exhaustiva obra, però, no s'hauria pogut fer sense la participació d'un bon nombre d'historiadors socis de l'entitat i diversos col·laboradors.

És un honor per a l'administració que represento haver contribuït a fer realitat aquesta iniciativa que vetlla per la recuperació de la cultura i de la identitat de la nostra ciutat.

Es tracta d'un treball d'investigació i compilació històrica que recull aquells aspectes de l'Hospitalet que, malgrat el seu caràcter significatiu, han desaparegut de la memòria col·lectiva. Una crònica que es remunta a l'Edat Antiga i arriba fins als ajuntaments democràtics —l'any 1979—, que ens permetrà gaudir d'un profund coneixement del passat i entendre millor la realitat que ens envolta i que, massa sovint, ignorem.

Cal dir que es tracta de la primera obra de síntesi general que recull un període tan ampli del nostre desenvolupament històric. Aquest manual posa els fonaments per a futurs treballs de recerca històrica, i serà, a més, una eficaç eina pedagògica perquè les joves i els joves de l'Hospitalet coneguin millor el passat de la seva ciutat.

Estic segur que esdevindrà un excel·lent vehicle perquè totes i tots els ciutadans de l'Hospitalet puguem accedir a un coneixement més profund de la nostra història.

Celestino CORBACHO I CHAVES
Alcalde de la ciutat

Per a la ciutat de l'Hospitalet, el desenvolupament, dia a dia, de la seva identitat com a tret cultural fonamental, esdevé una tasca de gran importància.

Pel que fa a això, la presentació del llibre Història de l'Hospitalet. Una síntesi del passat com a eina de futur, representa la consecució d'una gran fita, donades les seves aportacions, en tot tipus d'àmbits, especialment en l'educatiu i el cultural.

Aquest treball ha estat una iniciativa conjunta de l'Ajuntament de l'Hospitalet i del Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

El Centre d'Estudis de l'Hospitalet ha dirigit, coordinat i desenvolupat l'obra, tasca, aquesta, tan fonamental per a fer-la realitat com la il·lusió i l'interès que han guiat cadascuna de les moltes persones que s'hi impliquen.

Així, s'ha comptat amb la participació d'un ampli conjunt d'historiadors/es, d'experts/es i de col·laboradors/es de serveis municipals, aportant recursos econòmics i tècnics, i d'agents culturals de la ciutat, aportant un volum de treball voluntari molt qualificat.

El resultat obtingut és molt important. Ara la ciutat disposa d'una eina de síntesi general, fonamental per a conèixer, més i millor, la seva història. Eina que a partir d'aquest moment, restarà a disposició no tan sols d'especialistes i professionals, sinó, també, del conjunt de la ciutadania.

Per tant, és per a mi tota una satisfacció poder presentar aquest manual d'història de l'Hospitalet. Això significa que un gran projecte com aquest, assolit amb un ampli ressò ciutadà, veu avui la llum i ens ajudarà a comprendre millor qui som, d'on venim i on estem.

Felicitats,

Joan Francesc MARCO I CONCHILLO
Tinent d'alcalde ponent
Àrea d'Educació i Cultura

Sumari

PRESENTACIÓ, per Celestino Corbacho, Alcalde	9
PRESENTACIÓ, per Joan Francesc Marco, Tinent d'alcalde i ponent de l'Àrea d'Educació i Cultura	9
INTRODUCCIÓ. PENSANT EN EL FUTUR, pel Centre d'Estudis de l'Hospitalet	11
EL MEDI FÍSIC, per Antoni Domínguez	15
El medi natural	15
La plana al·luvial i el delta del riu Llobregat	16
Història geològica de la zona	19
Característiques geomorfològiques i geològiques de l'Hospitalet	22
El clima	23
PREHISTÒRIA I HISTÒRIA ANTIGA, per Josep Maria Solias	27
Neolític	28
Període iberoromà	28
La vegetació	30
La fase ibèrica	30
La fase romanorepublicana	31
La distribució del poblament altimperial	34
Distribució de poblament del moment posterior	34
L'EDAT MITJANA, per Montserrat Cabré, Agustín Castellanos, Francesc Descarrega	37
El territori de Provençana. paisatge i nuclis de poblament a l'Hospitalet de l'edat mitjana	37
La parròquia de Provençana. la definició d'una organització social i econòmica als segles X i XI	42
El creixement feudal. Els segles XII i XIII	49
Crisi de creixement i diversificació de les activitats econòmiques. Els segles XIV i XV	53
La reorganització del territori i de la comunitat als segles XIV i XV	56
L'EDAT MODERNA, per Isabel Alarcón, Marta de Planell, Conxi López, Carmen Rodríguez	63
El primer nucli rural	63
La demografia	65
Anàlisi econòmica	69
La política municipal	74
La societat i els seus conflictes	76
L'EDAT CONTEMPORÀNIA	81
EL SEGLE XIX, per Manuel Domínguez, Marcel Poblet	83
El pas de poble a suburbi	83
Anàlisi econòmica	96
La societat hospitalenca al segle XIX	105
Els fets polítics	117
L'Hospitalet durant la Restauració	129
EL SEGLE XX, per Joan Camós, Josep Ribas, Carles Santacana	139
Població i territori (J. Camós)	139
L'evolució econòmica (C. Santacana)	155
Evolució política i social fins a 1939 (J. Camós)	165

La postguerra. el franquisme 1939-1951 (C. Santacana)	183
La dècada dels cinquanta (J Ribas)	193
El moviment obrer i popular (1958-1973) (J Ribas)	197
L'oposició política i ciutadana (1967-1977) (J. Ribas)	204
El sindicalisme i la transició (J Ribas)	221
Activitat política i ciutadana a l'etapa democràtica (1977-1983) (J Ribas)	229
EPÍLEG (1983-1990)	237
BIBLIOGRAFIA	241
FONTS ARXIVÍSTIQUES	249
ÍNDIX D'IL·LUSTRACIONS	249
ÍNDIX DE TAULES, MAPES, GRÀFICS I PIRÀMIDES	251

Introducció

PENSANT EN EL FUTUR

Totes les obres humanes tenen la seva petita o la seva gran història. Són producte d'uns neguits, d'unes il·lusions, s'hi han dipositat esforços, esperances, però també han de superar entrebancs i problemes. La publicació que avui teniu a les mans té un procés que no explicarem perquè ja s'ha fet massa llarg. Tanmateix, potser convé recordar que la idea i el projecte d'elaborar un material que resultés una síntesi més o menys homogènia de la història de l'Hospitalet va sorgir ara fa deu anys, el 1987, d'un curset de metodologia de la història local. Ja aleshores, es va copsar el que podia ser la grandesa del projecte, allò que ens impel·lia a tirar endavant, però també es constatava el que serien tot un seguit de problemes en l'ordre científic, fonamentalment la gran mancança d'estudis monogràfics en molts temes i períodes de la nostra història.

Èrem conscients també de la dificultat d'un altre repte: elaborar un material que fos al més homogeni possible, sobretot quan aquesta feina era compartida per un equip d'autors i autores tan ampli com aquest, catorze persones, la majoria joves llicenciats/des universitaris/es. Us imagineu què significa posar d'acord, catorze persones? Doncs més o menys ho hem anat aconseguint, però el que és més important és que tots hem après una mica més a treballar en equip.

Tot plegat, el lector/a que llegeix aquestes ratlles pot considerar que aquestes reflexions que fem són massa «privades», que responen massa a les dèries dels qui hem redactat aquest llibre, però ens sembla bo que se sàpiguen.

Tanmateix, allò fonamental és que la decisió de tirar endavant el projecte no es feia per raons personals, sinó bàsicament per respondre a un dels «dèficits» —paraula omnipresent— culturals de la ciutat. Per què s'havia arribat a aquesta situació? Doncs perquè l'Hospitalet es va endarrerir en els primers anys vuitanta en el procés general de recuperació de la memòria històrica que va caracteritzar la feina de molts ajuntaments. El perquè, caldrà esbrinar-lo quan en tinguem més perspectiva, però el fet és innegable.

Potser tot plegat parteix de la idea massa estesa, encara que sigui per passiva, que l'Hospitalet no té història, o que era tan allunyada de la realitat present que ben poc podia servir als nostres conciutadans.

Potser caldria adonar-nos del paper que la història —tota, de la més remota a la més pròxima— ha de tenir com a element d'autoreconeixement com a ciutat, base indispensable perquè des d'una identitat local important es pugui assolir un paper de la ciutat en l'àmbit metropolità en què ens ubiquem. El «rescat» de la història més recent, allò que els francesos en diuen la història del temps present, és un element especialment rellevant perquè es pugui assolir aquest objectiu d'autoreconeixement, perquè en una ciutat de creixement tan ràpid i recentíssim tots els ciutadans s'hi puguin reconèixer. Per aquest motiu que hem anat explicant, aquest llibre vol ser una eina de futur per al conjunt dels ciutadans i ciutadanes de l'Hospitalet. Però, a més, ha de complir també una altra comesa més específica en el camp mateix dels historiadors/es, perquè ha de servir com a nou punt de partida de les futures investigacions sobre la història local, i perquè també ens ha de ser útil per poder encarar treballs d'història comparada amb altres ciutats similars a la nostra.

Tot el seguit de propòsits i un treball del qual ens sentim globalment satisfets no ens fan pensar que acabem d'inventar la sopa d'all. Malgrat que sigui veritat que hem treballat sense disposar de totes les monografies que serien necessàries, val la pena de fer esment, encara que sigui telegràfic, d'algunes de les contribucions que ens han precedit, des de l'intent de síntesi de Mossèn Guu durant els anys trenta, fins a les nombroses obres de Francesc Marcé i Jaume Codina des dels anys seixanta, entre les quals els monumentals *Pagesos de Provençana*. Amb la represa democràtica, la divulgació de la història local ha anat vinculada a diverses iniciatives. Entre les institucionals, cal citar la revista *Identitats*, del Museu de l'Hospitalet, i la publicació de l'obra ja esmentada de Jaume Codina. També s'ha fet des dels butlletins d'entitats com *Xipreret*, de l'Ateneu de Cultura, on habitualment es troben articles amb contingut històric; tenen especial interès els de Ramon Morales, així com els llibres que ha publicat el mateix Ateneu. Tenen també importància per al coneixement de la ciutat els articles que al llarg d'aquests anys s'han anat publicant a la revista *Progrés*, sobretot els de Lluís Abarca i Inocencio Salmeron, hem de citar també les publicacions que hem anat fent des del Centre d'Estudis, *Qua-*

derns d'estudi, monografies i bibliografies. És molt significatiu que hagi estat de la mà d'aquestes entitats des d'on s'ha fet tanta feina a favor de la nostra història local, però ha mancat indubtablement un plantejament global de tot el que calia fer, i que encara és necessari a hores d'ara. La posta en marxa des del nostre Centre del Servei de la Base de Dades Bibliogràfiques d'Estudis Locals sobre l'Hospitalet (BABEL'H) ha significat, també, des del punt de vista operatiu, un notable avenç.

Quant al contingut, les primeres pàgines del llibre ens situen en el medi físic de l'Hospitalet, a cavall entre el Barcelonès i el Baix Llobregat, amb el riu com a element central i el límit oriental de Montjuïc. El capítol dedicat a la prehistòria i la història antiga ens situa els primers poblements en el terme municipal, així com les restes de la cultura romana a l'espai avui ocupat per la ciutat.

Els capítols dedicats a la història medieval centren bona part de la seva atenció en les modificacions del paisatge hospitalenc en aquella etapa, on començarà a manifestar-se la constant història de l'aïllament dels diversos nuclis de poblament que configuraven el terme. L'organització de la comunitat girava al voltant de l'església parroquial, consagrada l'any 1101, alguns dels aspectes més negatius del sistema feudal eren esmorteïts pels drets que concedia pertànyer al territori de Barcelona. A finals del segle XV, la comunitat local s'organitzà i regulà l'estatus de cadascú a través de les Ordinacions. També en aquesta etapa un dels nuclis humans de l'Hospitalet se'n separà, el que està ubicat més enllà del riu, i que amb el temps donà lloc al municipi d'el Prat.

En l'època moderna (segles XVI al XVIII), l'Hospitalet coneix la consolidació del nucli rural de l'actual Vila Vella, mostra d'una expansió agrícola. Però es veu molt sacsejat per les guerres, especialment en els segles XVII i XVIII. La proximitat a Barcelona és en aquesta ocasió perjudicial.

La història contemporània de l'Hospitalet és la història del pas del poble rural a la ciutat industrial, i després d'aquesta a la ciutat suburbi que malda per sobreviure. Per això hem donat força importància als eixos demogràfic i econòmic. En canvi, el procés polític iniciat amb la Restauració i fins a la Segona República continua necessitant un estudi aprofundit. El Canal de la Infanta (1819) millora l'agricultura local en incloure el regadiu, i possibilita amb els seus salts d'aigua l'energia necessària per a la indústria. Els cinc mil hospitalencs que viuen al municipi al començament del segle XX perceben com la ciutat industrial serà en pocs anys un fet.

Després de la I Guerra Mundial, comença la immigració massiva procedent de Múrcia i d'Almeria. Comença la creació fulminant de nous barris, en aquest cas, Collblanc-la Torrassa. Les tensions socials es viuen amb intensitat a la ciutat, a més d'unes especials relacions entre autòctons i nousvinguts. La Guerra Civil de 1936-39 provoca un procés revolucionari molt important, que queda tallat amb la fi de la guerra. La llarga dictadura franquista es manifesta a l'Hospitalet amb un ferm control sobre la població, alhora que amb un importantíssim creixement de la ciutat fet de manera totalment caòtica. Ens manca encara l'estudi urbanístic d'aquest procés, fonamental per a entendre la ciutat actual. Aquestes dues vessants del franquisme són una herència prou feixuga per a la recent etapa democràtica, que després d'unes primeres actuacions terapèutiques sobre la ciutat ara ha de definir quin futur proposa per a l'Hospitalet.

En cap cas, però, aquesta obra pot substituir estudis específics o sectorials, ja que, com queda dit, es tracta d'una obra que té com a objectiu una síntesi general, a fi de donar a conèixer els grans trets de la història de l'Hospitalet. És per això que en diversos casos hem hagut de deixar de banda aspectes concrets o estudis específics que considerem de gran interès, però dels quals per l'objectiu general hem hagut de limitar-nos a fer un estat de la qüestió. En altres casos, la manca d'investigació existent ens ha significat l'aportació de nova documentació i fins i tot de noves reformulacions sobre problemes concrets de la història de l'Hospitalet.

Volem també posar de manifest la importància de les fotografies, plànols i documents que a cops complementen el text expressant gràficament el que s'està explicant, o bé mostren altres aspectes que el lector ha de tenir en compte en aquesta visió general que pretenem.

En definitiva, voldríem que aquest llibre fos útil per a tots aquells que vulguin iniciar recerques sobre l'Hospitalet, i també per a tots aquells que s'interessen com a ciutadans per la història de la seva ciutat. De fet, abans d'aparèixer ja ha fet un primer servei, ja que ha estat la base per al desenvolupament del projecte pedagògic «L'Hospitalet és escola», promogut des del Centre d'Estudis i El Casalet, un ambiciós conjunt de materials didàctics —fitxes, contes, música, col·lecció de plànols.— que ha de servir, lògicament, per a accomplir els objectius d'aquest mateix llibre amb un públic específic, els nostres conciutadans del futur. Finalment, un especial agraïment a algunes persones i institucions que han facilitat la nostra feina de prepara-

ció de l'edició. De manera destacada, cal citar Clara Parramon i Ana Carmona, de l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, institució sempre eficaç en cedir la documentació necessària, Joan Seseras i el personal de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, disposats tothora a millorar la qualitat del llibre; el senyor Mario Sanz, Cap dels Serveis de Cultura, que ha fet diligents els sempre difícils tràmits legals; i, finalment, el senyor Joan Francesc Marco, Tinent d'alcalde i ponent de l'Àrea d'Educació i

Cultura, que tan bé va acollir aquest projecte des del primer dia.

És, doncs, posant la mirada en el futur, que us proposem la lectura d'aquesta síntesi del nostre passat, per poder arrelar-nos més i omplir de contingut el que significa la nostra ciutadania hospitalenca.

GRUP D'HISTÒRIA
CENTRE D'ESTUDIS DE L'HOSPITALET